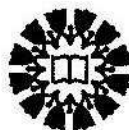

ابعاد اساسی در
اخلاق و اقتصاد

دکتر عبدالله دادگر

تهران

۱۳۹۴

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)
مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی

سرشناسه: دادگر، یدالله، ۱۳۳۲.

عنوان و نام پدیدآور: ابعاد اساسی در اخلاق و اقتصاد / یدالله دادگر.

مشخصات نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز

تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: هفت، ۳۰۴ ص: نمودار.

فروست: «سمت»: ۱۸۸۶، اقتصاد: ۷۴.

شابک: ۴-۱۳۶-۰۲-۰۶۰۰-۹۷۸ ۱۰۵۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: پشت جلد به انگلیسی: Yadollah Dadgar. Basic Dimensions in Ethics and

Economics.

یادداشت: کتابنامه: ص: ۲۷۹-۲۹۸.

یادداشت: نمایه.

موضوع: اقتصاد — جنبه‌های اخلاقی

شناسه افزوده: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و

توسعه علوم انسانی.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۴ ۲ الف ۲ / د ۲ IIB ۷۲

رده‌بندی دیوبی: ۱۷۴

شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۰۴۳۱۸

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی

ابعاد اساسی در اخلاق و اقتصاد

دکتر یدالله دادگر (استاد دانشگاه شهید بهشتی)

چاپ اول: بهار ۱۳۹۴

تعداد: ۱۰۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: «سمت»

چاپ: مهر (قم)، صحافی: زرین (قم)

قیمت: ۱۰۵۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان و

عوامل توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)،

روبه روی پست گاز، کد پستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۰۲-۴۴۲۴۶۲۵۰.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا بخش یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

سخن «سمت»

یکی از هدفهای مهم انقلاب فرهنگی، ایجاد دگرگونی اساسی در دروس علوم انسانی دانشگاهها بوده است و این امر مستلزم بازنگری منابع درسی موجود و تدوین منابع مناسبی و علمی معتبر و مستند با در نظر گرفتن دیدگاه اسلامی در مبانی و مسائل این علوم است.

ستاد انقلاب فرهنگی در این زمینه گامهایی برداشته بود، اما اهمیت موضوع اقتضا می کرد که سازمانی مخصوص این کار تأسیس شود و شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۶۳/۱۲/۷ تأسیس «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها» را، که به اختصار «سمت» نامیده می شود، تصویب کرد.

بنابراین، هدف سازمان این است که با استمداد از عنایت خداوند و همت و همکاری دانشمندان و استادان متعهد و دلسوز، به مطالعات و تحقیقات لازم بپردازد و در رشته های مختلف علوم انسانی به تألیف و ترجمه منابع درسی اصلی، فرعی و جنبی اقدام کند.

دشواری چنین کاری بر دانشمندان و صاحب نظران پوشیده نیست و به همین جهت مرحله کمال مطلوب آن باید به تدریج و پس از انتقادهای و یادآوریهایی ارباب نظر به دست آید. انتظار دارد که این بزرگواران از این همیاری و راهنمایی دریغ نورزند و با پیشنهادهای اصلاحی خود، این سازمان را در اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران یاری دهند.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته اقتصاد در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد به عنوان منبع اصلی درس «اخلاق و اقتصاد» به ترتیب به ارزش ۲ و ۳ واحد تدوین شده است. امید است علاوه بر جامعه دانشگاهی، سایر علاقه مندان نیز از آن بهره مند شوند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	فصل اول: معرفی کلی
۳	۱-۱ مقدمه
۱۰	۱-۲ چند بحث تکمیلی
۲۲	۱-۳ برخی نتایج قابل ملاحظه
۲۷	فصل دوم: پیوند اقتصاد با دیگر معرفت‌ها
۲۷	۲-۱ مقدمه
۳۱	۲-۲ ابعاد موضوع در رشته اقتصاد
۳۴	۲-۳ توانمندی‌ها و دشواری‌های ارتباط اقتصاد با دیگر رشته‌ها
۳۹	۲-۴ برخی ملاحظات موردی
۴۳	۲-۵ برخی نتایج قابل ملاحظه
۴۶	فصل سوم: ساختاری بودن پیوند اخلاق و اقتصاد
۴۶	۳-۱ مقدمه
۵۵	۳-۲ زمینه‌های طبیعی و تاریخی
۶۷	۳-۳ دیگر تحولات موضوع و ارتباط دیگر زیرسیستم‌ها
۷۳	۳-۴ برخی نتایج قابل ملاحظه
۷۶	فصل چهارم: چارچوب‌ها و ابعاد اساسی
۷۶	۴-۱ مقدمه

۸۲	۴-۲ روندها و پیوندها
۸۶	۴-۳ توسعه بیشتر موضوع
۹۴	۴-۴ مروری بر محورهای اصلی
۱۰۹	۴-۵ برخی نتایج قابل ملاحظه
۱۱۱	فصل پنجم: پایه‌های ابعاد اثباتی، هنجاری و قاعده بازی
۱۱۱	۵-۱ مقدمه
۱۱۶	۵-۲ روند هنجاری و اثباتی
۱۲۳	۵-۳ برخی موضوعات تکمیلی در نظریه اقتصاد هنجاری
۱۲۸	۵-۴ برخی نتایج قابل ملاحظه
۱۳۰	فصل ششم: اخلاق و اقتصاد بخش عمومی
۱۳۰	۶-۱ مقدمه
۱۳۷	۶-۲ مدیریت بهینه و دستگاه مالیاتی کارآمد
۱۵۲	۶-۳ چارچوب‌های دولت و مالیات بهینه، برای بازتعریف اخلاق دولت
۱۶۱	۶-۴ برخی نتایج قابل ملاحظه
۱۶۴	فصل هفتم: فراز و فرودهای اخلاق و اقتصاد در یک فرایند تکاملی
۱۶۴	۷-۱ مقدمه
۱۶۹	۷-۲ روند اخلاق و اقتصاد از شکل‌گیری اقتصاد کلان تا قرن ۲۱
۱۷۶	۷-۳ چند نماد عمومی، ولی مهم
۱۸۲	۷-۴ بازخورد هم‌گرایانه
۱۹۱	۷-۵ برخی نتایج قابل ملاحظه
۱۹۳	فصل هشتم: بسترها و نمادهایی از اخلاق و اقتصاد کاربردی
۱۹۳	۸-۱ مقدمه
۱۹۹	۸-۲ روند اخلاق کسب‌وکار
۲۰۵	۸-۳ قلمرو اخلاق کسب‌وکار و بازخوردهای آن
۲۱۵	۸-۴ چند یافته تکمیلی
۲۲۱	۸-۵ برخی نتایج قابل ملاحظه

۲۲۳	فصل نهم: پیوندهای تکمیلی اخلاق و اقتصاد
۲۲۳	۹-۱ مقدمه
۲۳۰	۹-۲ دیگر پیوندهای قائم بالذات
۲۳۷	۹-۳ پیوند سرمایه اجتماعی، بازارها و فناوری
۲۴۷	۹-۴ برخی نتایج قابل ملاحظه
۲۴۸	فصل دهم: نظریه‌ها، کارکردها و قسم‌نامه اقتصاددانان
۲۴۸	۱۰-۱ مقدمه
۲۵۶	۱۰-۲ برخی بسترها و فرازاها از قسم‌نامه
۲۶۴	۱۰-۳ توسعه و تکامل بیشتر موضوع
۲۷۲	۱۰-۴ برخی نتایج قابل ملاحظه
۲۷۸	قسم‌نامه اقتصاددانان
۲۷۹	منابع و مأخذ
۲۹۹	نمایه

پیشگفتار

یکی از پیش فرض های کلیدی در این کتاب این است که علم اقتصاد، علمی اجتماعی و اخلاقی است و در عین حال یک دستگاه بزرگ تجزیه و تحلیل در عرصه های گوناگون به حساب می آید؛ از این رو در این اثر، اخلاق در درون این علم بررسی می شود و نه جدای از آن و نه زیر رشته ای از مطالعات بین رشته ای اقتصاد. در این کتاب، پیوند خاص اخلاق با اقتصاد تشریح می شود. این علم انطباق معنی داری را با ابعاد از عرصه های اخلاقی و غیر اخلاقی داراست که توصیف دقیق و عمیق آن ارتباطات و در اختیار قرار دادن یافته های مربوط به آن، از وظایف مهم اقتصاددانان و محققان این رشته است.

به طور کلی در مورد چگونگی ارتباط اخلاق و اقتصاد، بین صاحب نظران اختلاف نظر وجود دارد، اما تقریباً در اصل این ارتباط، اختلافی وجود ندارد. البته سوء تفاهم های مطرح شده، بیشتر به چگونگی طرح مسئله مربوط است تا به اصل موضوع. در فصل های مختلف این کتاب، این سوء تفاهم ها روشن خواهند شد. علاوه بر بحث های سنتی مربوط به ارتباط اخلاق و اقتصاد در طول تاریخ، اهمیت این ارتباط در قرن ۲۱ و به ویژه از دهه دوم به بعد این قرن با گستره ویژه ای همراه بوده است. شایان ذکر است که هر چه پیچیدگی جهانی شدن و دیگر ابعاد تحول آفرین هزاره سوم بیشتر روشن می شود، زمینه ها و ضرورت های توجه به پیوند اخلاق و اقتصاد نیز بیشتر می گردد و این کتاب مقدمه ای در این ارتباط است.

مناسب است در اینجا تأکید شود که براساس پیش فرض ها و یافته های این کتاب، اخلاق و اقتصاد سیاسی به صورت ساختاری به هم مرتبط هستند؛ به این شکل که اگر اقتصاد سیاسی درست درک شود، با اخلاق مرتبط یا بر آن منطبق می شود؛

از این رو خواننده ضمن مرور فصل‌های این کتاب، گویی لایه‌های یک موضوع واحد را مطالعه می‌کند که در نظر اول ممکن است تصور شود مطالب تکرار می‌شوند؛ به بیان دیگر خواننده ممکن است تصور کند دارد اقتصاد را مرور می‌کند، منتها این بار با زبان اخلاق؛ در عین حال می‌توان با فرض بین‌رشته‌ای بودن اخلاق و اقتصاد نیز مسئله را تشریح کرد.

کتاب در ده فصل تدوین شده است. فصل‌های اول و دوم به مقدمه و ملاحظات ارتباط اقتصاد با دیگر رشته‌ها می‌پردازند. فصل‌های سوم تا پنجم به پیوندهای ساختاری و ابعاد اساسی موضوع مربوط می‌شوند. اخلاق و اقتصاد در بخش عمومی، روند تکاملی، اخلاق و اقتصاد کاربردی و پیوندهای تکمیلی نیز فصل‌های بعدی را تشکیل می‌دهند.

این کتاب می‌تواند علاوه بر دانشجویان و علاقه‌مندان به علم اقتصاد، برای سایر علاقه‌مندان نیز مفید باشد. با وجودی که گذراندن پیش‌نیاز برای درک و استفاده از مطالب این کتاب الزامی نیست، آگاهی‌های کلی و عمومی از اقتصاد (در حد مطالعه اصول و کلیاتی از آن) می‌تواند به بهره‌مندی بیشتر از مطالب آن بیفزاید. در ضمن بخش‌هایی از این کار هنگامی تکمیل شد که اینجانب در بخش اقتصاد دانشگاه ایلینویز در فرصت مطالعاتی به سر می‌بردم. کتابخانه غنی این دانشگاه و فضای دپارتمان اقتصاد آن، به نهایی شدن اثر بسیار کمک کرد؛ از این رو جا دارد که از مسئولان آن دانشگاه، به خصوص رئیس محترم بخش اقتصاد، پروفیسور مارتین پری و دیگر همکاران ایشان، نهایت قدردانی را داشته باشم. در پایان از مسئولان محترم سازمان «سمت» که این کتاب براساس تقاضای آنها تدوین شده است و نیز از زحمات همکاران آن مرکز در ویرایش و چاپ این اثر تشکر می‌کنم. از ارسال پیشنهادهای اساتید گرامی، دانشجویان عزیز و دیگر علاقه‌مندان به موضوع این کتاب سپاسگزار خواهم بود.

بدالله دادگر

۱۳۹۴

بخش اقتصاد دانشگاه ایلینویز